

ЕКОНОМІЧНИЙ ЕФЕКТ ВІД ВИКРИВАННЯ ПОДАТКОВИХ ПРАВОПОРУШЕНЬ

Косиця О. О.

*доктор юридичних наук,
завідувач*

Лабораторії «Юридична клініка»

*Київського державного коледжу туризму та готельного господарства
м. Київ, Україна*

У багатьох зарубіжних країнах активно запроваджується інститут викривачів для боротьби порушеннями податкового законодавства, адже це має, в першу чергу, економічний ефект. Викривання правопорушень у податковій сфері в цілому пов'язано з тінізацією економіки, та нерозривно – з повідомленням про факти про ухилення від сплати податків, використання схем мінімізації податків, виплати заробітної плати в конвертах тощо, махінації з цінними паперами, валютою, розкраданням тощо.

Системна протидія організованій економічній злочинності та «тінізації» економіки на основі формування переваг легальної господарської діяльності та водночас консолідації інституційних спроможностей фінансових, податкових, митних та правоохоронних органів, виявлення активів організованих злочинних угруповань та їх конфіскації є ключовою умовою нової якості економічного зростання для забезпечення економічної безпеки [1].

Натомість в Україні окремий напрям роботи контролюючих органів з викривачами податкових правопорушень є перспективною, але не реальною. Проблема полягає в тому, що викривання в розумінні українського законодавця та в цілому суспільства стосується лише сфери корупції.

Так, викривачем згідно Закону України «Про запобігання корупції» є фізична особа, яка за наявності переконання, що інформація є достовірною, повідомила про можливі факти корупційних або пов'язаних з корупцією правопорушень, інших порушень цього Закону, вчинених іншою особою, якщо така інформація стала їй відома у зв'язку з її трудовою, професійною, господарською, громадською, науковою діяльністю, проходженням нею служби чи навчання або її участю у передбачених законодавством процедурах, які є обов'язковими для початку такої діяльності, проходження служби чи навчання [2]. В дослідженнях, проведених нами раніше [3], ми пропонували не

обмежувати діяльність викривачів лише корупційною сферою, а й оглядово визначали, в яких сферах активно та ефективно застосовується інститут викривачів. Це зумовлено, насамперед, тим, що в зарубіжних країнах викривачами вважаються люди, які повідомляють про порушення законодавства, які шкодять або можуть зашкодити суспільним інтересам, наприклад, державним фінансам, навколишньому середовищу, громадському здоров'ю, споживчій безпеці, захисту даних та безпеки інформаційних систем, якщо це їм стало відомо під час їх трудової діяльності.

Одним із найвідоміших податкових скандалів є Luxembourg Leaks (іноді скорочено Lux Leaks або LuxLeaks), висвітлений у 2014 року в журналістському розслідуванні Міжнародного консорціуму журналістських розслідувань. Воно ґрунтується на конфіденційній інформації щодо податкових рішень Люксембургу, прийнятих компанією Pricewaterhouse Coopers з 2002 по 2010 рік на користь своїх клієнтів. Результатом цього розслідування стало винесення судового вироку про ухилення від сплати податків понад трьом сотням транснаціональних компаній, розташованих у Люксембурзі.

На сайті незалежної інтернет-газети Front Line Whistleblower News повідомляється, що викривачі допомогли Податковому управлінню США (Internal Revenue Service) зібрати більше 1,4 млрд доларів у 2018 фінансовому році. З цієї рекордної суми більше 300 млн доларів США були передані «податковим» викривачам Податкового управління США, що в середньому складає 21,7 відсотків від усієї суми [4]. Для порівняння, у 2017 році завдяки інформаторам було стягнуто коштів від недобросовісних платників – 190,5 млн доларів, а у 2019 – 616,7 млн доларів.

Важливо також зазначити, що наявність розвиненого і врегульованого інституту викривачів має надзвичайно позитивний вплив на економічну систему держави: так, у Південній Кореї в 2002–2013 рр. Комісія з цивільних прав та боротьби з корупцією отримала 246 повідомлень про порушення. У результаті розкриття 220 випадків 60,3 млн доларів були повернуті [5]. Так, наприклад, Австралійське податкове управління на сторінці Tax Whistleblowers (Податкові інформатори) повідомляє, що з 1 липня 2019 року набрали чинності нові заходи для кращого захисту фізичних осіб, які розкривають нам інформацію про поведінку щодо ухилення від сплати податків та інших податкових питань. Щоб претендувати на захист як податковий інформатора, повинні бути виконані певні умови. Ви повинні бути або були в певних

відносинах з суб'єктом, про який ви повідомляєте, наприклад, ви: співробітник; колишній співробітник; залежний; дружина [6].

Викривання в податковій сфері не є поширеним в Україні, тому весь тягар лягає на суб'єктів забезпечення фінансово-економічної безпеки держави, однак в низці зарубіжних країн Tax Whistle-blowing є поширеною практикою. Вищевикладене підтверджує нашу тезу про обмежене розуміння інституту викривачів в Україні, а саме впровадження та нормативне закріплення цього інституту лише для запобігання та протидії корупції.

Таким чином, одним з напрямів формування ефективної державної політики у сфері захисту економічних інтересів держави є залучення викривачів у податковій сфері, адже зарубіжний досвід демонструє економічний ефект та доцільність співпраці податкових органів та осіб, які повідомляють про шкоду або загрозу суспільним інтересам. Спостерігається пряма залежність діяльності викривачів у податковій сфері та збільшенням доходів у дохід держави від викритої неправомірної поведінки.

Література:

1. Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 6 травня 2015 року «Про Стратегію національної безпеки України»: Указ Президента України від 26 травня 2015 року № 287/2015. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/287/2015>.

2. Про запобігання корупції : Закон України від 14 жовтня 2014 р. № 1700-VII. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1700-18>.

3. Косиця О.О. Інститут викривачів в Україні: адміністративно-правовий аспект : монографія. Київ : Видавництво Людмила, 2019. 356 с.

4. Whistleblowers helped the IRS collect more money than ever last year: \$1.4 billion in fines and forfeiture. URL : <https://www.whistleblowersblog.org/2019/02/articles/tax-whistleblowers/whistleblowers-helped-the-irs-collect-more-money-than-ever-last-year-1-4-billion-in-fines-and-forfeiture/>

5. Захист викривачів корупції: як це працює в Україні та в світі. 2015. URL : <http://anticorruption.in.ua/news/our/9259.html>.

6. Tax whistleblowers. The official website of Australian Taxation Office. URL : <https://www.ato.gov.au/general/gen/whistleblowers/>